

ΜΗ ΠΟΤΕ ΚΑΝΕΙΣ ΞΕΧΑΣΕΙ ΤΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ

του ποιητή Γιάννη Κουτσοχέρα

*Βράχια.
Βουνοκορφές.
Αετοράχια.*

*Περιθλασσώνεται
θαλασσοδέρνεται
και θαλασσοφτερουγίζει η Ελλάδα.*

Η θάλασσα και τα βουνά ήσαν και είναι το δίπτυχο που γαλούχησε, διαφύλαξε και γιγάντωσε τις πολυδιάστατες έμφυτες αρετές των ανθρώπων τούτης της ελληνικής γης στην πολύμορφη και πολυτάραχη πορεία των αιώνων.

Οι ανοιχτοί κι ατέρμονες γαλανοί ορίζοντες καλούσαν τους τολμηρούς σε θαλασσινές περιπέτειες. Και εξέθρεψαν τρανούς θαλασσοπόρους που γίνανε μύθος, τραγούδι, ποίηση.

Χωρίς τη θάλασσα δεν θα είχαμε τον Οδυσσέα και ούτε, βέβαια, την Οδύσσεια!

Θαλασσινές ήταν οι φτερούγες που έφεραν το ελληνικό πνεύμα και τον πολιτισμό ως τα πέρατα της θωριάς του ανθρώπου. Για τούτο και οι Έλληνες δεν επιδόθηκαν και δεν έγιναν στεριανοί κατακτητές, αλλά εξελίχθηκαν σε σωκρατικούς κοσμοπολίτες.

Χάρη στη θάλασσα μεγαλουργήσαμε.

Όμως, στις δύσκολες ώρες που αναπόφευκτα παρουσιάζονταν στη διάρκεια της μακραίωνης ιστορικής παρουσίας της φυλής μας, οι ελληνικές βουνοκορφές στάθηκαν αληθινή κιβωτός που διαφύλαξε αλώβητη την ψυχή του γένους. Οι αετοράχες των βουνών γίνονταν κάθε φορά κρησφύγετα και τόπος εξόρμησης της λεβεντιάς.

Είναι άλλωστε και η απάντηση στην απορία του ιστορικού φαινομένου για το πώς ένας αριθμητικά μικρός λαός καταφέρνει επί χιλιάδες χρόνια να επιβιώνει, συχνά μάλιστα και να μεγαλουργεί: Πολιτισμός Αιγαίου, Κρητο-Μυκηναϊκός, Κλασσικός, Βυζαντινός.

Το βουνό είναι εκείνο που βοήθησε το Γένος μας να κρατήσει:

*Ψηλόκορφη τη λευτεριά του
καθώς τ' ακλάδευτα κλαριά του.*

Αν λοιπόν είναι βέβαιο πως πολλά χρωστάμε στη θάλασσα για την ακτινοβολία του ελληνικού πνεύματος στα πέρατα της οικουμένης, είναι άλλο τόσο βέβαιο πως τα βουνά μας είναι εκείνα, που όχι μόνο περιώσανε

την ελληνικότητα της φυλής μας στα χρόνια που κινδύνευε με αφανισμό, αλλά πρόσφεραν στον Έλληνα το ζωτικό χώρο όπου σφυρηλάτησε τη λατρεία του για τη λευτεριά. Εκεί αναπτύχθηκε και το δίπτυχο που μας χαρακτηρίζει : *Το λιτοδίαιτο "ψωμί και ελιά", όμως και το ποιοτικά άριστον "νά 'ναι το ψωμί μας σταρένιο και θρούμπες οι ελιές"*.

Και δεν είναι τυχαίο το ότι μπήκε στη ζωή και στη λαλιά του Έλληνα το τραγούδι του Ρήγα Φεραίου:

*"Καλύτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή
παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά και φυλακή"*

Στις αετοράχες μεγαλούργησαν οι Κλέφτες και οι Αρματολοί, οι αντάρτες και τα ολοκαυτώματα. Εκεί εντάσσονται τα Σούλια, τα Αρκαδία, τα Καλάβρυτα.

Σήμερα από τούτον εδώ το χώρο της Σπουδής αποτίει η Πάτρα χρέος μνήμης και τιμής στους ηρωικούς Καλαβρυτινούς. Και με συγκινεί βαθύτατα ότι το εξαίρετο Πανεπιστήμιο της Πάτρας με επέλεξε ομιλητή. Και γιατί η ευρύτερη Πάτρα είναι η γενέθλια γη μου, αλλά και γιατί μου θυμίσατε κύριε Πρύτανη, η ίδρυση τούτου του Πανεπιστημίου ήταν ένας από τους μεγαλύτερους στόχους για τον οποίον αγωνίστηκα.

Και τι πρότερον και τι ύστερον να πούμε για τα Καλάβρυτα, που από πολίχνη εξελίσσεται επί Φραγκοκρατίας σε βαρονία για να ενταχθεί σαν Δήμος στο Νομό Αχαΐας, και περιήλθε το 1330 στους Παλαιολόγους του Μυστρά, ακολουθώντας αργότερα τη μοίρα ολάκερης της Ελλάδας. Και η συμμετοχή των Καλαβρύτων στους ξεσηκωμούς του Γένους ενάντια στην Τουρκοκρατία ήτανε όλα εκείνα τα χρόνια σημαντική και κορυφώνεται το 1821 με την Αγία Λαύρα. Κι από τότε δεν έπαψαν τα Καλάβρυτα να δίνουν λαμπρά δείγματα παρουσίας στον κοινωνικο-πολιτικό παράγοντα της ελεύθερης Ελλάδας. Όμως με το Ολοκαύτωμα, τα Καλάβρυτα του '43 θα περάσουνε στην αιωνιότητα και στο παγκόσμιο μαρτυρολόγιο της πολύπαθης ανθρωπότητας.

Σήμερα, ώρα περισυλλογής γύρω από τη μεγάλη επέτειο: 13 Δεκέμβρη 1943. Πενήντα χρόνια πριν. Μισόν αιώνα πισσογυρνά η θύμηση.

Όμως το ρολόι της μνήμης του παγκόσμιου θαυμασμού είχε ήδη αρχίσει να καταγράφει από το 1940, ώρα-την-ώρα τα θαυμαστά και απίστευτα που συνέβαιναν στον τόπο μας.

Ήταν τότες που ξάφνου, σε μια γωνιά του κόσμου που λέγονταν Ελλάδα, βλέπουν όλοι κατάπληκτοι ένα λαό να κραυγάζει ΟΧΙ στο γίγαντα επιδρομέα που ζήταγε "γην και ύδωρ". Ένα λαό που να τολμάει να πάει κόντρα στο ρεύμα, τότες που πανίσχυρες χώρες έπεφταν η μια μετά την άλλη στον αστραπιαίο πόλεμο, τον blitz Krieg του Χίτλερ. Και

στη συνέχεια να βλέπουν το στρατό της φιλήσυχης ως τότε χώρας μας, να ορμά ακάθεκτος κατά του εισβολέα και να κατατροπώνει πάνω στα κατεχόμενα από την Αλβανία Βορειοηπειρωτικά βουνά τους Ιταλούς, που φεύγανε κυνηγημένοι.

Και καταρρίφθηκε ο μύθος πως ο Άξονας ήταν αήττητος. Και ζητωκραύγαζε η οικουμένη τις απανωτές ελληνικές νίκες. Και σήκωσαν περήφανο κεφάλι οι όπου γης Έλληνες της διασποράς, που ανακάλυπταν πανηγυρίζοντας τις πανάρχαιες ρίζες τους και τη λεβεντογενιά τους. Κι ήτανε μέγιστο αυτό καθεαυτό τούτο το γεγονός, γιατί σήμανε την απαρχή της αυθόρμητης συσπείρωσης του ελληνισμού ήταν η συνειδητοποίηση για όλους μας της ύπαρξης μιας παγκόσμιας και αγαθοποιού για τη μάνα-Ελλάδα δύναμης: Του οικουμενικού Ελληνισμού.

Αλλά και στην έκβαση του δεύτερου παγκόσμιου πόλεμου ήταν αποφασιστικής σημασίας η προσφορά της Ελλάδας. Γιατί έγινε αιτία να καθυστερήσει τη γερμανική επίθεση κατά της Σοβιετικής Ένωσης τόσο ώστε αφ' ενός να κερδίσουν οι Σύμμαχοι πολύτιμο χρόνο για τους εξοπλισμούς τους, αλλά και γιατί με την καθυστέρηση της έναρξης της επίθεσης στο ανατολικό μέτωπο, βρήκε τους ναζίδες ο αμείλικτος χειμώνας στην καρδιά της Ρωσίας για να επαναληφθεί η ιστορία της πανωλεθρίας της στρατιάς του Ναπολέοντα.

Και για να 'ρθουμε και στα εντός του ελλαδικού χώρου επιτεύγματα, δεν χρειάζεται να τονισθεί η σημασία της Εθνικής μας Αντίστασης που έχει αναγνωριστεί σαν η σημαντικότερη σε ολόκληρη στην κατεχόμενη Ευρώπη. Θέλω μόνο να τονίσω το γεγονός ότι η ηρωική Μάχη της Κρήτης, το έντονο και συνεχές παρόν του Στόλου μας, αλλά και του ελληνικού στρατού, με τον Ιερό Λόχο, τους κομάντος στο Αιγαίο, με την αγέρωχη στάση ολάκερου του ελληνικού λαού, με τα σαμποτάζ και το αξιόμαχο αντάρτικο των βουνών, προξένησαν βαρύτερες απώλειες στον εχθρό και καθήλωσαν για όλο το διάστημα της κατοχής πολλά αξιόμαχα γερμανικά στρατεύματα, παρ' όλο που τα είχαν ανάγκη στα άλλα τους μέτωπα.

Εύλογα, λοιπόν, θεωρείται ότι η Ελλάδα του ΟΧΙ άλλαξε τον ρουν της Ιστορίας.

Έτσι φτάνουμε στο 1943.

Στην Ελλάδα, οι Γερμανοί που είχαν απομείνει μόνοι, αφού οι Ιταλοί είχαν συνθηκολογήσει, βλέπανε το αδιέξοδο.

Η Αντίσταση στα βουνά της Αχαΐας, όπως και σε όλη την Ελλάδα, είχε κορυφωθεί Να θυμηθούμε τη μάχη της Κερπινής όπου είχαν κατατροπωθεί οι ναζίδες με 16 νεκρούς και πολλούς αιχμαλώτους. Φρύαξαν οι κατακτητές. Απτόητοι οι Έλληνες υπερασπιστές της ελευθερίας. Και το ναζιστικό σχέδιο της τρομοκρατίας με σφαγές αμάχων και εμπρησμούς μπήκε σε εφαρμογή, μια και τους ήτανε αδύνατο να τα βγάλουν πέρα με τους αετοραχίτες.

Σ' αυτή την επιχείρηση του λουτρού αίματος εντάσσεται και το Ολοκαύτωμα των Καλαβρύτων. Είχαν ήδη προηγηθεί εκτελέσεις στα Καλαβρυτινά περικόχωρα: Στους Ρωγούς 80 άτομα, στην Κερπινή 60, στη Ζαχλωρού 10, στο Μέγα Σπηλαιό 15 καλόγεροι, στο Σούβαρδο 7, στο Βραχνί 4. Κι είχαν εξαφανίσει το Σκεπαστό, που το βομβάρδισαν ακόμα και με αεροπλάνα.

Σίμωνε και η ώρα του αιματοκυλίσματος των Καλαβρύτων, που λογίζονταν σαν ένα από τα πιο αξιόλογα αντιστασιακά κέντρα και μάλιστα απ' το Φλεβάρη του 1943 ήταν η Πρωτεύουσα του ελεύθερου Μοριά, περιλαμβάνοντας όλη την Πελοποννησιακή χωροπεριοχή από την Πάτρα ως την Καλαμάτα.

Τότες κάψανε και το πατρικό μου σπίτι στην Άνω Ζήρια, που στέγαζε το αντάρτικο της περιοχής. Τιμή μου που ο χαλασμός του σπιτιού όπου γεννήθηκα να συνδεθεί με τον χαλασμό των Καλαβρύτων και με την αντίσταση των ελληνικών βουνών, και που τώρα αναστηλώθηκε και λειτουργεί σαν Ίδρυμα.

Και τώρα το "ύστερον": ΕΔΩ ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ

*Είναι ανοδικός ο δρόμος
ορεινός - πολύστροφος - βραχώδης.
Κατακόρυφες χαράδρες
σπάρτα - πεύκα - ελάτια
ο Χελμός ο αροάνειος - ο κορυφαίος.
Τα Καλάβρυτα του '21.
Τα Καλάβρυτα του '43.*

Στις 9 του Δεκέμβρη εισβάλλουν οι ναζίδες στα Καλάβρυτα: Μηχανοκίνητα, Προσταγές. Της μπότας το βαρύγδουπο πήγαινε-έλα. Κόπηκε το γέλιο των παιδιών. Πάγωσαν οι μανάδες. Μπήκαν οι κάτοικοι στα σπίτια τους. Μπήκανε στα σπίτια και οι ναζίδες. Αναταράχτηκε η Καλαβρυτινή πολιτεία. Τι θέλουνε τόσοι πολλοί Γερμανοί;

Και ξημέρωσε η 13 του Δεκέμβρη με βουερές κωδωνοκρουσίες. Αγνώριστες οι μελωδικές Καλαβρυτινές καμπάνες. Τώρα καλούσανε γενικό συναγερομό· Αποφράδα ημέρα.

Προσταγές απανωτές: Να συναχτούνε όλοι οι κάτοικοι στο Σχολείο. Να χωριστούν οι άντρες από 14 χρόνων και απάνω. Οι γυναίκες και τα παιδιά να κλειδωθούνε χωριστά. Να πορευτούν οι άντρες έξω από τα Καλάβρυτα. Και το ερώτημα: Για πού μας τραβάνε; Η πορεία σταματάει. Κανείς δεν ξέρει τίποτα.

-Φωτιά, φωτιά! Καΐνε τα Καλάβρυτα... Αλάλιασαν οι γυναίκες βλέποντας νά 'ρχεται η φωτιά.

-Ανοίχτε μας. Οι πόρτες δεν ανοίγουν. Να σώσουμε τα παιδιά. Τα πετάνε από παράθυρα. Εάφνου ακούνε πολυβολισμούς.

-Α, έφτασαν οι αντάρτες. Ήρθανε τα παλικάρια να μας λευτερώσουν, επί τέλους! Η φωτιά όμως τις περιζωνε. Μέσα στον εκκωφαντικό αλαλαγμό οι πόρτες άνοιξαν. Να ανοίξουμε και στους άντρες.

-Πού είναι οι άντρες; Πού τους έχουν πάει; Ξεχύθηκαν όλες στα γύρω.

-Πού είναι οι άντρες μας;

-Τρεχάτε δύσμοιρες, εδώ είναι. Εδώ είναι όλοι τους. Όλοι σκοτωμένοι. Όλοι. Χίλια τριακόσια κορμιά σωριάστηκαν σε χρόνο μηδέν, θερισμένα σαν **Τα στάχυα που** ξεπέχουνε.. Χίλιοι τριακόσιοι άνθρωποι κείτονταν στο χώμα νεκροί, ασάλευτοι. Ασάλευτοι και ωροδείχτες της εκκλησιάς, να δείχνουν ες αεί την ώρα της θυσίας: Απόγεμα, ώρα 3 παρά 34 λεπτά.

Πώς περιγράφεται η αλλοφροσύνη τούτες τις ώρες; Τί έγινε όταν όρμησαν οι γυναίκες και τα παιδιά ψάχνοντας για τον άντρα, για το γιό, για τον άλλο γιό, για τον πατέρα, για τον αδερφό, για τον άλλον αδερφό, για το γείτονα, το συμμαθητή, το φίλο, το συνάνθρωπο! Τι έγινε κατόπι; Τί έγινε όταν νύχτωσε; Τί έγινε την άλλη μέρα;

Τι κι αν σπεύσανε να εξαφανιστούν οι Γερμανοί, να προφτάσουνε στο Φύρερ τους το μαντάτο: Διαταγή εξετελέσθη.

Αλήθεια, ποιος Αισχύλος θα ιστορίσει τούτη την "Τραγωδία της Θυσίας";

Ω! μη, μη ποτέ κανείς ξεχάσει τα Καλάβρυτα του '43.